

ĐỀ XUẤT MỘT SỐ BIỆN PHÁP GÂY HỨNG THÚ TRONG DẠY HỌC HÓA HỌC Ở TRƯỜNG PHỔ THÔNG

PHẠM NGỌC THỦY*

TÓM TẮT

Hứng thú có vai trò rất quan trọng trong việc nâng cao hiệu quả của quá trình dạy học. Có nhiều biện pháp gây hứng thú cho học sinh. Mỗi một biện pháp đều có những đặc điểm và phương pháp vận dụng riêng. Chính vì vậy, người giáo viên cần lựa chọn, kết hợp nhiều biện pháp với nhau để việc gây hứng thú cho học sinh có kết quả.

ABSTRACT

Suggesting some motivational measures in teaching and learning chemistry at secondary high schools

Motivation plays an important role in effective teaching and learning. There are many motivational measures. Each measure has its own distinctive features and applications. Thus, teachers should choose, and combine many appropriate techniques to motivate students in an effective way.

1. Mở đầu

Trên thế giới, vấn đề hứng thú đã được nhiều nhà tâm lý học nghiên cứu. Qua các tài liệu [1], [2], [3], [4], [5] có thể rút ra khá nhiều quan điểm khác nhau về hứng thú, thậm chí trái ngược nhau. Tuy nhiên, một cách tổng quát, chúng ta có thể quan niệm rằng *hứng thú là thái độ của cá nhân đối với một đối tượng hay quá trình nào đó đã đem lại những khoái cảm, thích thú và kích thích mạnh mẽ đến tính tích cực cá nhân đòi hỏi họ có thể huy động sinh lực một cách trọn vẹn để thực hiện*. Gây hứng thú trong dạy học là quá trình người giáo viên sử dụng các biện pháp tác động vào nội dung, môi trường học tập, giúp học sinh thích thú, quan tâm đến chúng từ đó ham thích tìm hiểu để tự bổ sung kiến thức, nâng cao trình độ. Việc làm này là một điều rất quan

trọng, nó góp phần giúp cho quá trình dạy và học đạt được hiệu quả cao.

2. Những biểu hiện của hứng thú

Theo chúng tôi, hứng thú được biểu hiện ở các mặt sau:

- Về mặt trí tuệ:
 - + Luôn say mê, tích cực sáng tạo trong tìm hiểu nhận thức sự việc;
 - + Có đầu óc tò mò khoa học, ham hiểu biết; sẵn sàng học hỏi và thường xuyên đặt câu hỏi để hiểu sâu vấn đề hơn;
 - + Có nhu cầu vận dụng vào thực tiễn cuộc sống và thích làm những công việc khó.
- Về mặt ý chí:
 - + Kiên nhẫn suy nghĩ, không ngại khó - sợ khổ, khắc phục khó khăn tìm hiểu vấn đề cho đến cùng;
 - + Không nản chí khi gặp thất bại, biết rút ra bài học kinh nghiệm từ những thất bại để đi đến thành công;

* ThS, Khoa Hóa học

Trường Đại học Sư phạm TP HCM

+ Chịu khó tìm hiểu (qua internet, các phương tiện thông tin đại chúng hay qua những người xung quanh...) để nâng cao tầm hiểu biết của mình về vấn đề quan tâm.

- Về mặt năng lực:

Phát triển mạnh mẽ và thể hiện rõ nét những năng lực thuộc lĩnh vực nhận thức như năng lực quan sát, năng lực tư duy, năng lực so sánh, năng lực tổng hợp, năng lực phân tích, năng lực khái quát Hóa - trừu tượng Hóa,...

- Về mặt tình cảm:

+ Rất phấn khởi trong quá trình tìm hiểu, phát huy sáng kiến hay cải tiến hoạt động;

+ Chủ động dành nhiều thời gian cho việc tìm hiểu, nhận thức;

+ Thích vượt qua những khó khăn và vui sướng, hạnh phúc khi biết thêm một kiến thức mới, vấn đề mới hay hoàn thành mục tiêu đã đề ra.

- Về mặt kết quả:

+ Giúp con người đạt được kết quả cao hơn bình thường;

+ Thường xuyên thành công trong công việc.

3. Tác dụng của việc gây hứng thú trong dạy học Hóa học

Hóa học là môn khoa học lý thuyết và thực nghiệm. Kiến thức Hóa học rộng lớn không chỉ bao gồm những quy luật, định luật, học thuyết cơ bản mà còn bao gồm cả những nội dung thực nghiệm cần học sinh nắm bắt. Gây hứng thú trong dạy học Hóa học tạo nguồn kích thích tới học sinh, từ đó các em thêm say mê tìm hiểu môn Hóa học và đem lại hiệu quả trong việc tìm tòi, tiếp thu kiến thức.

Việc gây hứng thú trong dạy học mang lại một số tác dụng đặc biệt như:

- Là yếu tố cần thiết cho sự phát triển nhân cách, tri thức và nhận thức của học sinh;

- Làm chỗ dựa cho sự ghi nhớ, cho phép học sinh duy trì sự chú ý thường xuyên và cao độ vào kiến thức bài học;

- Làm cho hoạt động học trở nên hấp dẫn hơn, được duy trì trạng thái tỉnh táo của cơ thể, giúp học sinh phấn chấn vui tươi, học tập lâu mệt mỏi;

- Ảnh hưởng đến tính chất, cường độ, diễn biến, kết quả của dạy và học giúp cho hiệu quả của hoạt động này được nâng cao;

- Tạo ra và duy trì tính tích cực nhận thức, tích cực hoạt động tiếp thu, tìm hiểu kiến thức;

- Giúp điều khiển hoạt động định hướng vì chính cảm xúc hứng thú tham gia điều khiển tri giác và tư duy;

- Đóng vai trò trung tâm, tạo cơ sở, động cơ trong các hoạt động nghiên cứu và sáng tạo;

- Góp phần quan trọng trong sự phát triển kỹ năng, kỹ xảo và trí tuệ của học sinh, làm cho hiệu quả của hoạt động học tập được nâng cao.

4. Đề xuất một số biện pháp gây hứng thú

Từ việc nghiên cứu lý luận và thực tiễn về hứng thú, chúng tôi đề xuất một số nhóm biện pháp gây hứng thú sau:

4.1. Gây hứng thú bằng cách sử dụng các phương tiện dạy học

4.1.1. Một số biện pháp cụ thể

- Gây hứng thú bằng cách sử dụng thí nghiệm Hóa học kích thích tư duy.

- Gây hứng thú bằng cách khai thác, sử dụng các phần mềm Hóa học.

- Gây hứng thú bằng cách sử dụng các thiết bị trình chiếu đa phương tiện.

- Gây hứng thú bằng việc sử dụng những đoạn phim hay về Hóa học.

- Gây hứng thú bằng cách khai thác, sử dụng những tiện ích của máy vi tính và internet.

- Gây hứng thú bằng cách sử dụng sơ đồ, hình vẽ, tranh ảnh.

4.1.2. Những điểm cần chú ý

Trong quá trình dạy học Hóa học, các phương tiện trực quan, các phương tiện kĩ thuật dạy học và thí nghiệm nhà trường đều đóng vai trò to lớn như:

- Cung cấp cho học sinh những kiến thức đầy đủ, rõ ràng, chính xác, sâu sắc và bền vững;

- Làm sinh động nội dung học tập, nâng cao hứng thú học tập Hóa học, nâng cao lòng tin của học sinh vào khoa học;

- Phát triển năng lực nhận thức, đặc biệt là năng lực quan sát, năng lực tư duy của học sinh. Làm thay đổi phong cách tư duy và hành động của học sinh;

- Tăng năng suất lao động của giáo viên.

Như vậy, việc sử dụng phương tiện dạy học vào trong quá trình giảng dạy không những có tác dụng gây hứng thú cho học sinh mà còn góp phần nâng cao năng lực chuyên môn của người giáo viên. Việc sử dụng phương tiện trong giảng dạy Hóa học thường xuyên góp phần nâng cao chất lượng quá trình dạy học và giúp cho học sinh thêm yêu thích môn Hóa học.

Hiện nay, việc ứng dụng công nghệ thông tin và truyền thông trong dạy học Hóa học đang phổ biến rộng rãi và có nhiều ứng dụng vô cùng quan trọng. Người giáo viên Hóa học nên làm quen và khai thác các thiết bị, phần mềm vào trong quá trình dạy học để cho tiết học thêm sinh động, tăng phần gây hứng thú cho các em học sinh.

4.2. Gây hứng thú khi khai thác các thủ pháp về tâm lý

Dạy học là một nghệ thuật. Giáo viên đứng trên bục giảng giống như nghệ sĩ biểu diễn trên sân khấu. Giáo viên có vốn hiểu biết càng rộng thì kết quả dạy học sẽ càng cao. Tuy nhiên, ngoài kiến thức rộng và những phương pháp dạy học, người giáo viên cần có những thủ pháp về tâm lý, hay còn gọi là tính sáng tạo nghệ thuật dạy học.

4.2.1. Một số biện pháp cụ thể

- Gây hứng thú bằng thơ về Hóa học.

- Gây hứng thú bằng cách khai thác những mẫu chuyện vui.

- Gây hứng thú bằng những lời dẫn bài lý thú.

- Gây hứng thú khi xây dựng tình cảm tốt đẹp thầy – trò.

4.2.2. Những điểm cần chú ý

Hoạt động dạy học không chỉ đơn thuần là hoạt động khoa học hay hoạt động nghệ thuật mà chúng còn mang bản chất khoa học công nghệ kết hợp với nghệ thuật của người giáo viên. Trong cấu trúc của phương pháp dạy học, thủ pháp nghệ thuật được xem là tầng cao nhất. Người giáo viên có thể khai thác thủ pháp ngôn ngữ hoặc thủ pháp hành vi

để giúp học sinh hứng thú với nội dung môn học.

- Về thủ pháp hành vi: Trong quá trình dạy học, người giáo viên có thể kết hợp sử dụng giao tiếp phi ngôn ngữ; khai thác những thí nghiệm vui đơn giản...

- Về thủ pháp ngôn ngữ: Trước hết, người giáo viên nên luyện tập sao cho giọng nói trở nên truyền cảm, khai thác các đặc tính âm thanh (cao độ, trường độ, âm sắc) và vốn từ. Sau đó, cần sưu tầm những cách dẫn bài hấp dẫn, những câu chuyện vui, những câu nói hài hước, những bài thơ ngắn liên quan đến nội dung bài học giúp gây sự hứng thú cho học sinh.

Tuy nhiên, không phải khi nào sử dụng thủ pháp tâm lý cũng có thể đem lại kết quả cao. Chính vì vậy, người giáo viên cần khéo léo vận dụng từng thủ pháp tâm lý khác nhau trong từng nội dung cụ thể, không lạm dụng làm học sinh cảm thấy vô duyên, nhàm chán.

4.3. Gây hứng thú bằng việc khai thác các nguồn kiến thức về Hóa học

Kiến thức Hóa học vô cùng rộng lớn và hấp dẫn. Nếu người giáo viên biết khai thác nguồn kiến thức này một cách hiệu quả thì sẽ giúp cho học sinh thêm yêu thích môn học. Từ đó, các em hứng thú, say mê tìm hiểu thêm những kiến thức mà giáo viên không có điều kiện cung cấp.

4.3.1. Một số biện pháp cụ thể

- Gây hứng thú bằng việc khai thác những thông tin mới lạ về Hóa học.
- Gây hứng thú bằng việc giới thiệu những kiến thức lịch sử của Hóa học.

- Gây hứng thú bằng việc gắn kiến thức bài giảng với thực tế cuộc sống.

- Gây hứng thú bằng việc giới thiệu những giai thoại và những câu chuyện.

4.3.2. Những điểm cần chú ý

Khi khai thác các nguồn kiến thức về Hóa học để gây hứng thú cho học sinh, giáo viên cần lưu ý một số vấn đề sau:

- Tính chất mới của nội dung kiến thức cần cung cấp;
- Những điều bí ẩn, thần bí có liên quan đến kiến thức bài học;
- Sự đổi mới kiến thức trên nền tảng kiến thức sẵn có của học sinh;
- Tính lịch sử của nội dung kiến thức đang đề cập;
- Những thành tựu hiện đại của khoa học liên quan đến nội dung bài học;
- Ý nghĩa thực tế của nội dung kiến thức đang đề cập;
- Truyền đạt những cách nhìn mới cho học sinh;
- Giúp học sinh tự tìm tri thức mới cho mình;
- Tạo điều kiện để học sinh có dịp chia sẻ kiến thức mới với bè bạn.

4.4. Gây hứng thú bằng việc sử dụng đa dạng các phương pháp dạy học

4.4.1. Một số biện pháp cụ thể

- Gây hứng thú bằng việc sử dụng các phương pháp kích thích tư duy học sinh.

- Gây hứng thú bằng việc phối hợp các phương pháp dạy học.

4.4.2. Những điểm cần chú ý

Trong quá trình dạy học Hóa học, người giáo viên cần khai thác các ưu điểm, hạn chế những nhược điểm của

mỗi phương pháp và kết hợp nhiều phương pháp với nhau để đạt hiệu quả cao. Giáo viên nên thường xuyên thay đổi các phương pháp cho phù hợp với nội dung cần truyền đạt để giúp cho học sinh hứng thú trong quá trình tiếp nhận tri thức. Tránh để cho các em bị rơi vào tâm trạng nhàm chán, không khí lớp học nặng nề, giảm sút khả năng tiếp nhận tri thức.

Hiện nay, nhu cầu đổi mới phương pháp dạy học rất cao. Giáo viên cần quan tâm nghiên cứu các phương pháp dạy học mới và vận dụng vào công việc giảng dạy của mình. Sau đây là một số hướng đổi mới phương pháp dạy học cần chú ý:

- Hoạt động Hóa người học nhằm nâng cao vai trò chủ thể hoạt động nhận thức và tư duy tích cực, sáng tạo của học sinh;

- Phối hợp các phương pháp dạy học tích cực nâng cao hiệu quả dạy học;

- Áp dụng dạy học đặt vấn đề và giải quyết vấn đề;

- Áp dụng dạy học theo dự án.

4.5. Gây hứng thú bằng cách tổ chức các hoạt động dạy học

4.5.1. Một số biện pháp cụ thể

- Gây hứng thú bằng cách tổ chức hoạt động ngoại khóa.

- Gây hứng thú bằng cách tổ chức thi “Đố vui Hóa học”.

- Gây hứng thú bằng cách tổ chức trò chơi.

- Gây hứng thú bằng cách tổ chức hoạt động nhóm.

4.5.2. Những điểm cần chú ý

Giáo viên là người tổ chức hoạt động cho mỗi cá nhân và tập thể trong những điều kiện sự phạm khác nhau, vừa

là hạt nhân để gắn kết học sinh thành một tập thể, vừa là người tuyên truyền và liên kết, phối hợp với các lực lượng giáo dục. Chính vì vậy, năng lực tổ chức hoạt động dạy học đóng phần quan trọng trong nhóm năng lực của người giáo viên.

Ngày nay, xu thế “dạy học hướng vào người học” đang được các trường, giáo viên tổ chức thực hiện. Học sinh đã quen thuộc với các hoạt động dạy học trong lớp cũng như ngoại khóa. Những hoạt động này giúp các em thay đổi cách học tập, suy nghĩ và tiếp nhận kiến thức giúp cho các em có nhiều hứng thú trong quá trình học. Giáo viên nên khai thác kiến thức bài học cần cung cấp và kết hợp cùng các hoạt động dạy học giúp học sinh tự tìm tri thức. Nên khai thác những hoạt động dạy học theo nhóm để rèn luyện cho học sinh khả năng giao tiếp và làm việc tập thể. Để gây hứng thú cho học sinh, khi tổ chức các hoạt động dạy học đòi hỏi giáo viên phải lên kế hoạch, xây dựng nội dung chi tiết một cách cẩn thận. Bên cạnh đó, trong quá trình tổ chức hoạt động dạy học, giáo viên phải là người dẫn đường, định hướng để học sinh nào cũng được hoạt động, phát huy năng lực cá nhân và có thể nắm bắt kiến thức một cách trọn vẹn.

5. Thực nghiệm về các biện pháp gây hứng thú

Chúng tôi đã tiến hành thực nghiệm sự phạm những biện pháp gây hứng thú trong dạy học chương 2 – *Bảng tuần hoàn các nguyên tố Hóa học và định luật tuần hoàn* và chương 5 – *Nhóm Halogen* của chương trình Hóa học lớp 10, trên 13 lớp ở các trường Trung học phổ thông tại

TP Hồ Chí Minh (Mạc Đĩnh Chi, Ten-lơ-man, Trường Chinh, Marie Curie), dùng phần mềm xử lý thống kê SPSS for windows 16.0 để phân tích dữ liệu định lượng qua phép kiểm định trung bình t. Kết quả thu được rất khả quan. Các lớp thực nghiệm đều có sự tiến triển về điểm kiểm tra 1 tiết (so với lớp đối chứng). Trong đó, có **11/13 lớp có sự khác nhau về điểm trung bình với lớp đối chứng tương ứng mang ý nghĩa thống kê.**

Ngoài ra, chúng tôi còn tổ chức sinh hoạt ngoại khóa “Hóa học vui” cũng như gây hứng thú bằng cách kết hợp những nội dung Hóa học vui với trình diễn đa phương tiện tại 8 lớp 10, 11 ở các trường Trung học phổ thông tại TP HCM (Mạc Đĩnh Chi, Marie Curie, Bình Phú, Hoàng Hoa Thám, Gò Vấp, Lương Thế Vinh). Sau đó, chúng tôi phát “Phiếu thăm dò ý kiến” 425 học sinh ở các lớp thực nghiệm và thu được kết quả **68,2 %**

học sinh yêu thích môn Hóa học hơn. Hầu hết, các em học sinh cho rằng: các biện pháp gây hứng thú giúp: **Em chú ý hơn vào bài học (đạt 4.26 điểm)** và **Em thấy tò mò, có hứng thú tiếp thu kiến thức mới (đạt 4.21 điểm)** (điểm tối đa là 5).

Dựa vào kết quả nhận được, chúng tôi nhận thấy những biện pháp gây hứng thú đã có tính khả thi và có hiệu quả trong dạy học Hóa học ở trường phổ thông.

6. Kết luận

Hứng thú có vai trò rất quan trọng trong việc nâng cao hiệu quả của quá trình dạy học. Có nhiều biện pháp giúp gây hứng thú cho học sinh. Mỗi một biện pháp đều có những đặc điểm và phương pháp vận dụng riêng. Chính vì vậy, giáo viên cần lựa chọn, kết hợp nhiều biện pháp với nhau để việc gây hứng thú cho học sinh có kết quả.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Geoffrey Petty (2003), *Dạy học ngày nay*, Nxb Stanley Thornes, Anh Quốc.
2. Phạm Minh Hạc, Phạm Hoàng Gia, Trần Trọng Thủy, Nguyễn Quang Uẩn (1997), *Tâm lý học*, Nxb Giáo dục, Hà Nội.
3. Lê Văn Hồng, Lê Ngọc Lan, Nguyễn Văn Thành (1998), *Tâm lý học lứa tuổi và tâm lý học sư phạm*, Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội.
4. L.X.Xô-Lô-Vây-Trích (Lê Khánh Trường dịch – 1975), *Từ hứng thú đến tài năng*, Nxb Phụ nữ, Hà Nội.
5. Su-ki-na (1971) (Nguyễn Văn Diên dịch), *Vấn đề hứng thú nhận thức trong khoa học giáo dục*, Nxb Giáo dục, Moskva.